Nationalmuseet
Bevaring & Naturvidenskab

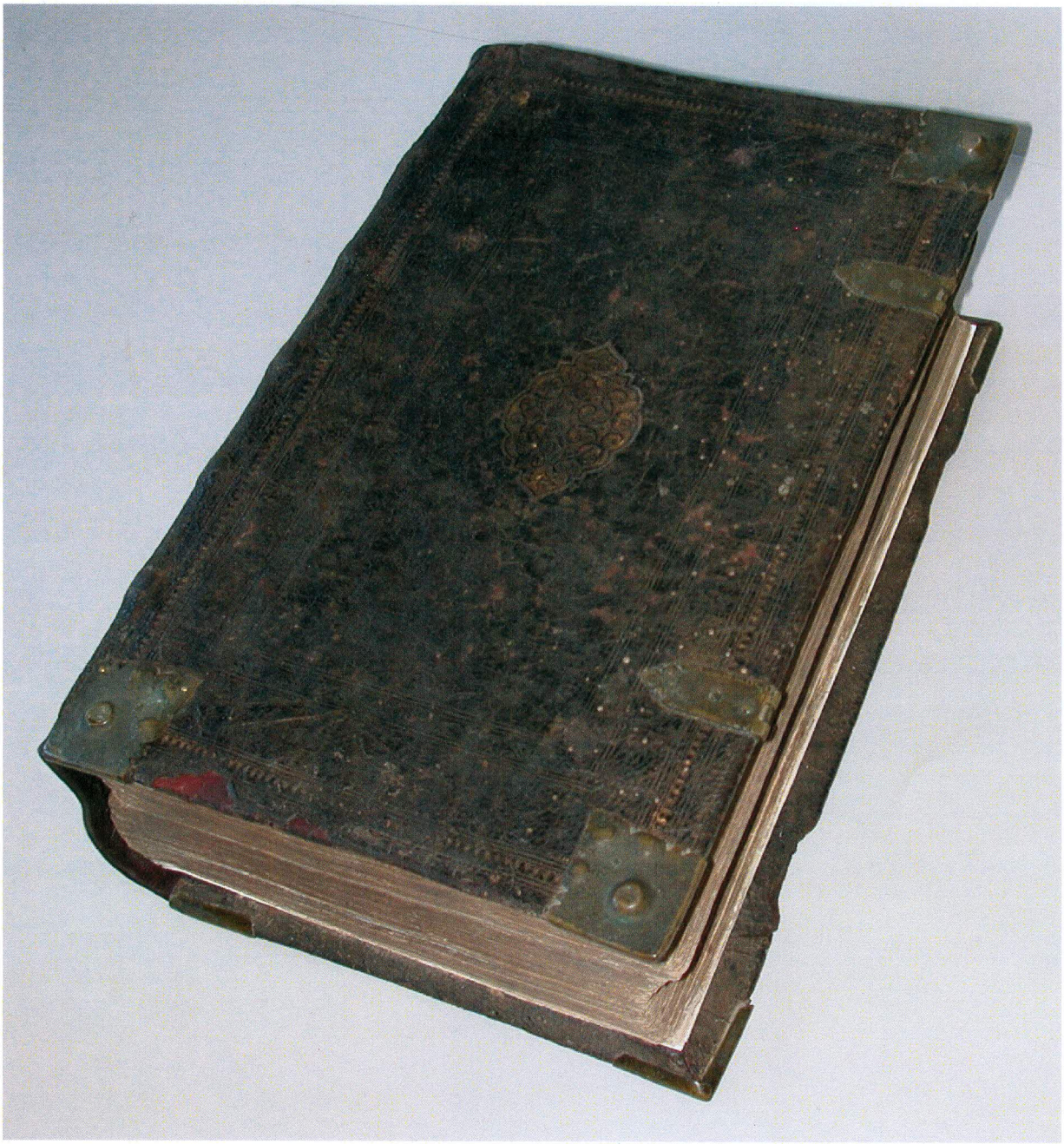

Døllefjelde Kirke
Konservering af Christian den IV-bibel

Region Sjælland, Guldborgsund Kommune

National Museum of Denmark

Bevaring og Naturvidenskab, Bygning og Inventar - Papir og Fotokonservering
I.C. Modewegsvej, Brede, 2800 Kgs. Lyngby, Tlf. 33 13 44 11, Fax 32 51 49 00, e-mail cons@natmus.dk

24. marts 2015
Sagsnr. 2013-015874
MJG/dhp

KONSERVERINGSRAPPORT

DØLLEFJELDE KIRKE, Region Sjælland, Guldborgsund Kommune
Konservering af Christian IV-bibel

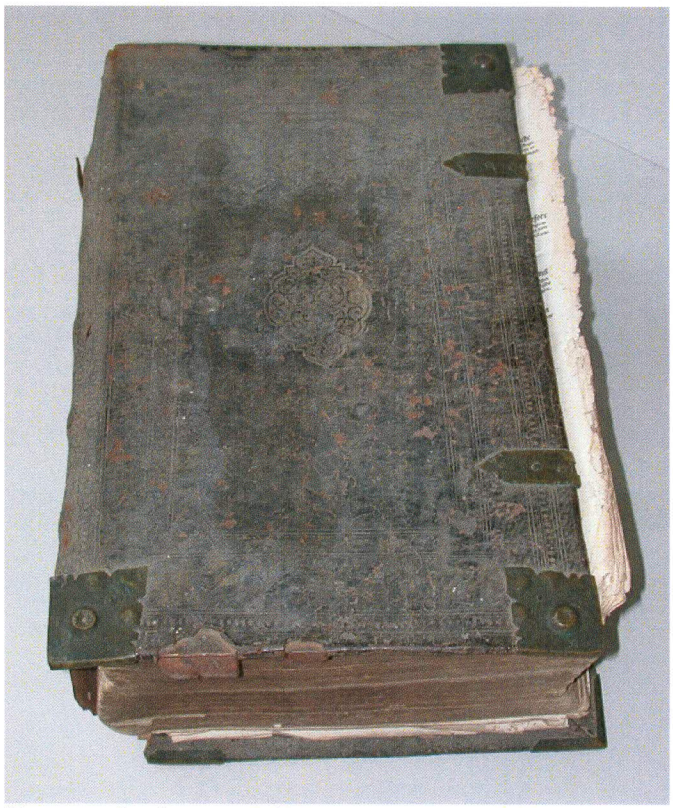

Forperm før konservering

Beskrivelse
Folio bibel, populært kaldet Christian IV-bibel, trykt i 1632 ved Melchior Markan. Den måler 41 cm i højden, 27 cm i bredden og 14,5 cm i dybden.

Biblen er indbundet som helbind i kalveskind med spejlskårne træperme af bøgetræ og metalbeslag på hjørnerne. På ryg og perme er der blindtryk og forgyldning. Det øverste højre hjørnebeslag mangler på forperm. Der er beslag og spor i træperm og skind efter to trenser ved forkanten. De to beslag ved trenserne på bagpermen har været aftaget

før og trenseresterne fjernet. Beslagene ved trenserne på bagpermen er muligvis ikke originale.

Bogen er hæftet på 5 dobbelte ægte bind der er trukket to gange igennem kraftige træperme. På den bagerste perm er de oprindelige trækiler intakte i hullerne med opspændingssnorene.

Papiret er håndgjort europæisk papir af god kvalitet selvom arkene varierer lidt i tykkelse. Der er flere forskellige vandmærker i papiret, hvilket betyder at papiret kommer fra forskellige papirmøller og sandsynligvis er af fransk oprindelse.
Bogen har været udsat for borebilleangreb. Træpermene og skind har mange huller og der er spredte skader i bogblokken. Det øverste hjørne på bagpermen er blødt og uden styrke og er i fare for at knække af. Resten af træet virker til stadig at have god styrke og skal ikke skiftes.

Ryggen før konservering.

Begge kapitæler samt den øverste og nederste del af ryggen mangler, og der er spredte revner og mindre huller i skindet. Den forreste perm er knækket ved gennemtrækshullerne for opspændingssnoren. Opspændingssnorene er hele, men slidte ved oplukket. Hæftningen er gået i de første og sidste læg. Mange sider er løse, sammenkrøllede og revnede med manglende fragmenter. Der mangler 4 sider i starten; titelbladet, kongeportrættet, siden med overskrift "Til den kristne lærer" og første side af fortalen på det gamle testamente. Begge forsatse mangler. Der er fragmenter af den bagerste ansætterfals og en enkelt rygoverklæbningsstrimmel. Rygoverklæbningen har været makulatur af pergament, og der ses skrift langs kanten af strimlen. Det midterste af bogblokken er hel, men har mistet sin runding og har et buet knæk modsat vej. Forpermen er knækket langs opspændingshullerne og næsten alle fragmenter mangler. Den forreste fals er helt løs og forpermen hænger kun fast i ryggens skind.

Opluk foran med rest af rygoverklæbning og knækket perm.

Skindryggen er krympet og bogen er for tyk til at bindet kan nå rundt om bogblokken, når alle siderne kommer på plads.

Skindet er snavset og har en hvidlig hinde og er meget tørt med en krakkeleret overflade. Langs den nederste kant er der to huller.

Bindet fremstår i mange detaljer meget originalt og urørt selvom bogen er svært skadet.

Konservering

Biblen blev fryse-desinficeret for skadedyr for en sikkerheds skyld.
Der var meget støv og snavs på ryggen og i falsen. I flere af de sammenkrøllede sider og på ryggen blev der fundet flere mølpubber. Bindet er tørrenset for løst snavs med støvsugning og blød pensel. Falsen er børstet delvist rent med blød pensel. Der kan renses mere, men hovedparten er fjernet og der er stadig mulighed for fremtidige analyser af støvet. Spredte pletter af gulnet stearin i bogblokken er tørrenset med skalpel. Der er spredte skjolder i papiret, men de er ikke behandlet. Rester af en edderkop, en myg og en bille er fjernet.

Tørrensning af fals og bogblok. Bemærk edderkoppen.

Revner i papiret er stabiliseret med tyndt kozopapir. Huller er fyldt ud med blanding af kozopapir og pulppapir. Siderne er strimlet sammen med kozopapir til læg. Æselører er rettet ud. Opspændingssnorene er støttet med nye tråde eller snoede strimler af hvidgarvet kalv ved falsen. De yderste læg er hæftet på de originale opspæningssnore med blød hørtråd. Kozopapir er indfarvet med akvarel og akvarelblyant. Der er anvendt hvedestivelsesklister som klæbestof.

En ny forsats er lavet af et friblad af håndgjort europæisk papir samt et spejl af beige maskinfremstillet papir. Under tørrensningen blev der opdaget en papir stump med klistermarmor der sandsynligvis stammer fra en tidligere forsats. Stykket lå i "Profeternes bog, Judiths bog", side 148.

Øverst rygoverklæbning af pergament, nederst rest af mulig ansætterfals.

De manglende 4 sider i starten af biblen er printet på det Kongelige Biblioteks Fotografiske Atelje efter affotografering af én af det Kongelige Biblioteks Christian IV-bibler. De 4 sider er strimlet sammen med de originale sider og den nye forsats er hæftet ind på plads.

Ryggen er formet delvist op og fået en overklæbning af kozopapir og en af lærredsstrimler med hvedestivelsesklister. Lærredet er bredere end bogen for at styrke og støtte oplukket. Ryggen er ikke formet helt op, da den vil falde tilbage i deformering ved første brug af bogen.

Træperm efter borebilleangreb.

Et beslag er taget af forpermen ved falsen. Et nyt stykke træ er sat på langs falsen på forpermen ved ryggen med form efter den oprindelige perm og med huller til opspændingsnore. Alle beslag blev taget af den bagerste perm for at komme ind til træet i det øverste hjørne, der er smuldret efter borebilleangreb. Øverste hjørne er skåret af indtil, hvor der er styrke i træet. Et nyt stykke bøgetræ er skåret til og stødt op til snittet. Under det originale skind på bagpermen var der små fragmenter af tekstil ved kapitælerne. Det er muligvis rester af forsvunden forstærkning af kapitælen eller et kapitælbånd. Under de aftagne beslag kan der tydeligt ses forgyldning på bindet.

Nyt træ langs fals på forperm.

Tekstilfragment ved kapitæl på bagperm.

Opspændingsnore er trukket igennem forpermen og lærred fra rygoverklæbning er klæbet til permen hen over falsen.

Bindet er skåret op langs den bagerste fals, da skindet er krympet og bindet derfor er for lille til bogblokken. Dette hindrer skindet i at sprække og vil mindske presset på bogblokkens deformation. En ny ryg af kalveskind er skærfet til og sat på ryggen under det originale. Kalveskindet er indfarvet med narvsværte. Den nye ryg er ikke klæbet

fast som en fastryg, da det vil slide unødigt på hæftetråd og opspændingssnor og slippe med tiden. Under huller i det originale skind er der skærfet nyt skind til, som er klæbet fast på permene. Det originale skind er klæbet ned udenpå. Der er anvendt hvedestivelsesklister.

Det originale skind er renset med sæbespåneskum, hvilket fjernede den hvidlige hinde af snavs. Der kan renses mere, men så vil der ske skade på overfladen, der er meget krakkeleret og nedbrudt i forvejen. Under afrensningen kom der rester af forgyldning frem. Skindet er smurt med smørremiddel 60/40 klovolie/lanolin.

Rensning af skind. Forgyldning ses under aftaget beslag og mere kom frem under rensning af skind.

Alle aftagne beslag er sømmet på plads med de gamle søm suppleret med nye messingsøm. Sømhoveder er tonet ned med et lag akryl.

Det forreste opluk er noget stramt, da der er både nyt og originalt skind henover falsen, mens det bagerste opluk lukker bedre op. Skindryggen kunne være skåret op både foran og bagpå, men her er valgt at holde bindet så intakt som muligt, da det virker meget oprindeligt.
Ved brug af bogen er det vigtigt at understøtte permene hele tiden med opklodsning i den højde der passer til oplukket. Hæftning og opspænding er stadig hovedsageligt den originale og kan være mør.

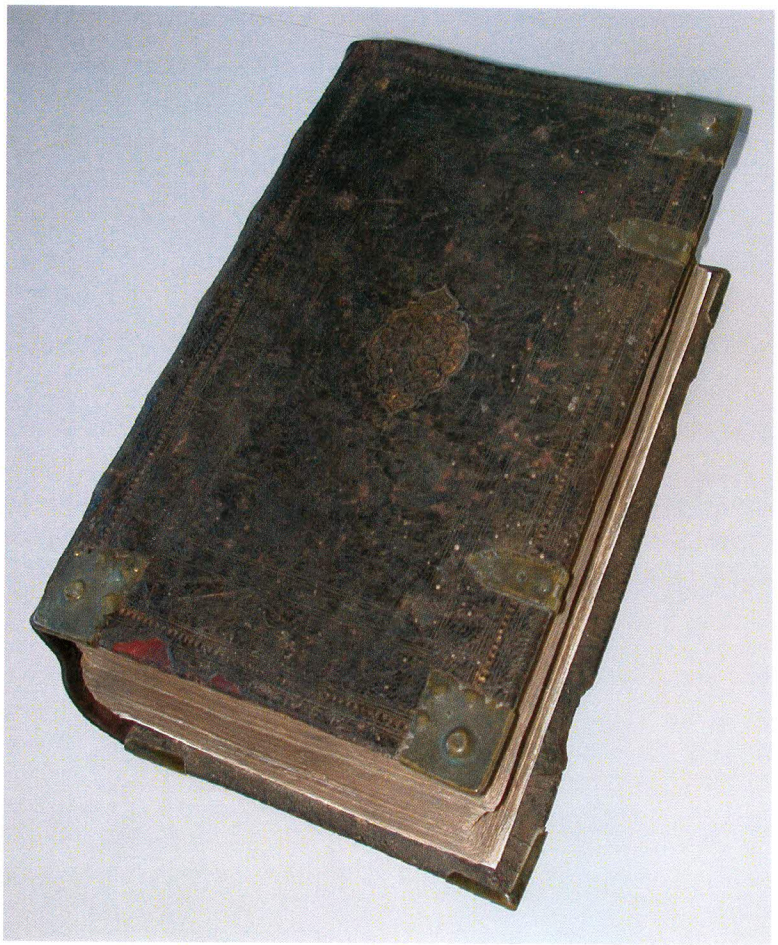

Bibel efter konservering.

Første side før konservering.

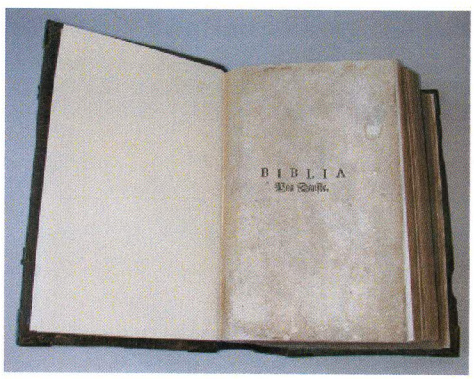

Første side efter konservering.

Sidste side før konservering.

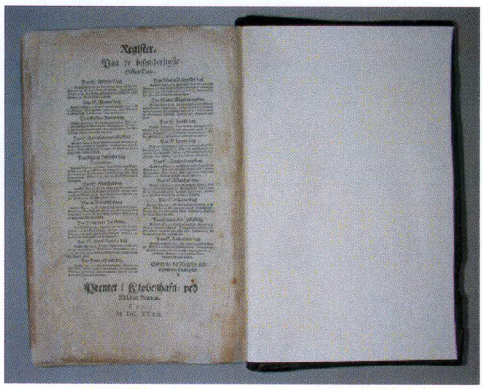

Sidste side efter konservering.

R*yg efter konservering.*

Bagperm før konservering.

Bagperm efter konservering.

Mette Humle Jørgensen